

Östbuletinen

Nr. 2, 2016, årgång 20

Innehåll

Hur Ryssland fick sitt första Nobelpris i litteratur <i>Magnus Ljunggren</i>	2
Dugin i Iran <i>Ali Eskandari Joo</i>	5
Ryska glimtar från en resa på Nordkalotten. Från Haparanda till Kem och Kirkenes <i>Manne Wängborg</i>	8

Sällskapet

FÖR STUDIER AV RYSSLAND CENTRAL
& ÖSTEUROPA SAMT CENTRALASIEN

Hur Ryssland fick sitt första Nobelpris i litteratur

Magnus Ljunggren, professor emeritus

Det kan förefalla som om Ryssland genom åren har haft ett speciellt förhållande till det litterära Nobelpriset. Det hör givetvis ihop med att Ordet har spelat en så enorm och grundläggande roll i det ryska samhället.

Ryssland fick vänta länge på priset. Lev Tolstoj var föreslagen från flera olika håll – sammanlagt sex gånger mellan 1902 och 1906. Redan 1902 tog Nobelkommittén (under ledning av Carl David af Wirsén) utförlig ställning till hans kandidatur. Man var medveten om hans ojämförliga storhet – som upphovsman till vad man kallade ”odödliga skapelser” som ”Krig och fred” och ”Anna Karenina” - men fann samtidigt att hans anarkistiska och pacifistiska skrifter omöjliggjorde honom i sin ensidiga ”samhällsfientlighet”. Detta blev Akademiens dom över Tolstoj (utifrån sakkunnigutlåtanden av Rysslandskännaren Alfred Jensen). Man var dessutom klar över att han hade undanbett sig priset i ett brev till Oscar Levertin av år 1902 – som var ett svar på det av Levertin ledda svenska författarupprop för Tolstojs Nobelpris som kommit till stånd 1901. Tolstoj sände sedan 1906 ytterligare en signal i samma riktning till Akademien via sin finlandssvenske översättare Arvid Järnefelt. Det var framför allt prispengarna han värjde sig mot. Under senare år kom han faktiskt inte mer att föreslås.

Tiden gick och inga nya ryssar siktades – Anton Tjechov hade aldrig ens varit påtänkt. Dmitrij Merezjkovskij kandiderade 1914 och 1915 och Maksim Gorkij (föreslagen av nordisten Bengt Hesselman!) 1918, men båda förkastades. Symbolisten Merezjkovskij befanns med sina anspråksfulla romaner och litteraturstudier brista i djup och originalitet, medan Gorkij trots sina förtjänster – ett ”oförnekligt natursnille” - framstod som i grunden lika omöjlig som Tolstoj, med en ”anarkistisk” samhällssyn som emellanåt tagit sig rent ”råa” uttryck. Till grund för Nobelkommittésekreteraren Harald Hjärnes omdömen låg åter utlåtanden av Alfred Jensen.

Snart, i 1920-talets begynnelse, började trycket på Akademien tillta. 1923 ingrep Rysslandsvännen Romain Rolland och föreslog – i egenskap av före detta pristagare – tre ryssar till ett delat pris, samtliga i detta läge emigranter: Gorkij, Ivan Bunin och Konstantin Balmont.

Mot den bakgrunden satte Balmont och än mer Bunin från sin Parisexil igång med aktiv lobbying. Balmont sände en diktvolyt till Akademien med en svassande dedikation som vittnade om hans kärlek till ”det ärofullt framgångsrika och storslagna Nordanlandet”. Och Bunin såg till att etablera kontinuerlig närbkontakt med en översättargrupp kring Slaviska institutionen i Lund som – under ledning av professor Sigurd Agrell – ville överföra rysk litteratur till

svenska just i avsikt att bana väg för en Nobelpristagare. Gorkij skilde sig från de två andra genom att överhuvud inte agera.

Den nyutnämnde slavistprofessorn Anton Karlgren, med säte i Köpenhamn, gavs nu i uppgift att skriva specialistutlåtandena om de föreslagna författarna. Han var ingen litterär expert men en god bedömare av prosa (dock inte av poesi). Han framställde Bunin som den sista länken i en mäktig herrgårdstradition, en ypperlig stämningmålare och naturskildrare, som på sin valörrika prosa gestaltar den ryska godsägarkulturens undergång – därmed konstnärligt överlägsen Balmonts lyriska "såpbubblor" och Gorkijs proletära propagandatoner.

Bunins hopp växte snart i takt med att översättningarna, ibland verkställda på hög nivå av Agrell, började dugga. Hos hans till Paris nyanlände vän Ivan Sjmeljov tändes likaså förhoppningar. Nu sände denne prov på sin mörka samtidsprosa till Lundagruppen och, dessutom, till Nobelkommittéledamoten Anders Österling. Snart tryckte han på för en bred svensk lansering. Böcker gick iväg till Selma Lagerlöf, i hopp förstås om att hon som före detta pristagare skulle nominera honom. Det var ingen tvekan om att både Bunin och Sjmeljov såg på priset som en form av lön för exilumbäranden och svår materiell utsatthet.

1928 föreslogs Maksim Gorkij (som under året skulle återvända till Sovjetunionen efter en decennielång exil) på nytt till priset av två svenska akademi-medlemmar. Den ene av dem var överraskande nog förre Nobelpristagaren Verner von Heidenstam. Anton Karlgren kompletterade i detta läge sitt utlåtande med mycket uppskattande ord om Gorkijs "mästerliga" memoartrilogi. Men han var fortfarande i grunden avvisande. Gorkijs produktion rymde för mycket av "förstamajretorik".

Gorkij – som Nobelkommittén nu hade omvärderat – var faktiskt, trots Karlgrens invändningar, mycket nära att få 1928 års pris. Han förlorade knappt i slutomgången mot Sigrid Undset. Det var nu uppenbart att en rysk författare stod på lut. Inför 1930 tog Sigurd Agrell initiativet och föreslog Bunin i par med Dmitrij Merezjkovskij, alternativt Merezjkovskij ensam till priset. Med detta väcktes allt intensivare förhoppningar hos båda dessa författare i deras ekonomiskt pressade tillvaro. Nu avgick Buninböcker med dedikation också till Nobelkommittémedlemmen Fredrik Böök. Och Anton Karlgren lämnade ifrån sig en ny version av sitt utlåtande som med än större eftertryck talade om Bunins företräden, samtidigt som han förhöll sig entydigt negativ till Merezjkovskij, vars aktuella religiösa romanspekulationer han fann patetiska.

I december 1930 förklarade Bunin inför sina närmaste, sedan han fått veta att han varit en av huvudkonkurrenterna till den just prisbelönade Sinclair Lewis, att det nu gällde att "trycka på vissa knappar". Inför 1931 var han på nytt föreslagen av Agrell såväl ensam som i par med Merezjkovskij. Snart hade han

för sin sak värvat ytterligare fem slavistprofessorer från fem länder som såg till att nominera honom.

I Paris höll man mycket noga reda på hur landet låg i Stockholm. Sjmeljov (som genom kontakter hade lyckats bli nominerad av den färske pristagaren Thomas Mann) diskuterade med en vän i brev utförligt hur Agrell som förslagsställare och Karlgren som sakkunnig skulle kunna erövrats. Men Karlgrens utlåtande om Sjmeljov blev obarmhärtigt: han befanns inte räcka till.

Nobelkommittén uttalade sig 1931 år starkt för Bunin – men när beslutet röstades fram valde man att tilldela Erik Axel Karlfeldt priset postumt. Så snart detta stod klart satte Bunin, Sjmeljov och Merezjkovskij in nya, parallella stötar. Merezjkovskij tog kontakt med svenska nyckelpersoner, bland annat tillhöriga släkten Nobel, för att få definitiv klarhet om sina möjligheter.

Inför 1932 års val publicerade en grupp unga svenska vänsterförfattare i Dagens Nyheter ett sympatitelegram till Gorkij, där det beklagades att Svenska akademien inte vågat ge den sovjetiske diktaren hans ”välförtjänta pris”. Telegrammet – ett slags uppföljning av 1901 års författarupprop till förmån för Tolstoj – var undertecknat av bland andra Ivar Lo-Johansson, Artur Lundkvist, Vilhelm Moberg, Eyvind Johnson och Harry Martinson samt också Gunnar Ekelöf. Men Agrell hade detta år valt att ge förtur åt Bunin, alternativt Bunin i par med Merezjkovskij. När priset på hösten till slut tilldelades John Galsworthy var det efter en hård slutomgång, där Bunin varit en av hans två främsta medtävlare.

Parispoeten Georgij Ivanov klagade nu i en stort uppslagen artikel i tidningen Segodnja (som gavs ut i Riga) på Svenska Akademiens vid det här laget i hans ögon skandalösa vägran att ge rysk litteratur ett erkännande. Han undrade hur länge denna bojkott skulle fortgå. Hans protest fick snabbt gensvar i Sverige. Den följdes upp i Folkets Dagblad av en författarenkät, där Marika Stiernstedt ondgjorde sig över det faktum att Akademien tycktes leva med ett ”ryskt spöke”. Josef Kjellgren fann att priset inte var mycket att stå efter mot bakgrund av att det mestadels gått till ”blodlösa idisslare” av borgerlig ideologi. Och Ture Nerman underströk att allt egentligen var i sin ordning: det progressiva Sovjetryssland borde betacka sig för denna reaktionära utmärkelse och i stället se till att ha sina egna pris. (Kommunisten Nermans förhoppningar kom så småningom att bokstavligen uppfyllas när det så kallade Stalinpriset inrättades i Moskva.)

Merezjkovskij hade eventuellt ännu större finansiella problem än Bunin och Sjmeljov. I sin desperation föreslog han i detta läge Bunin upprättandet av ett avtal om att den som eventuellt blev belönad skulle avstå 200 000 francs till den andre. Bunin, med vittring på priset, sade nej.

Inför 1933 föreslogs Bunin som föregående år av Agrell och några andra professorer. Agrell nominerade dessutom som tidigare Merezjkovskij liksom Bunin i par med Merezjkovskij – men därutöver (kanske under intryck av DN-manifestationen) Bunin i par med Gorkij. Tiden visade sig nu äntligen vara mogen:

med stöd inte minst av Anders Österling tilldelades Bunin det första ryska litterära Nobelpriset ”för det stränga konstnärskap, varmed han företrätt den klassiskt ryska linjen i prosadiktningen”.

1933 års val skall naturligtvis inte minst ses som ett försök av Svenska Akademien att rehabilitera sig för tre decenniers ignorans i förhållande till Ryssland. Bunin erhöll priset som den siste representanten för den stora klassiska ryska prosan. För Sjmeljov och Merezjkovskij var detta ett tungt ögonblick. De deltog inte i Parisfirandet, rivaliteten om priset hade plötsligt gjort slut på Sjmeljovs mångåriga vänskap med Bunin.

Hur blev reaktionen i Sovjetunionen? Ja, först svarade man med tystnad. Sedan förkunnade Literaturnaja Gazeta att Svenska Akademien hade belönat en ylande kapitalistulv. I kommunistiska Ny Dag hette det därtill att priset hade tillfallit en tsaristisk pornograf. Bunin blickade bakåt, han var en lysande kärleksskildrare: på den grunden hade man formulerat sitt epitet.

Bunin kom till Stockholm och tackade ”det ridderliga svenska folket” för sitt pris. Efter detta kände han alltid lite extra för Sverige. Han var en generös själ som snabbt gjorde slut på pengarna genom att bland annat fördela dem bland behövande Pariskolleger. I det läget, under andra världskriget, måste han vädja om hjälp från Sverige och åberopade sig därvid på det faktum att han efter 1933 ju var ”partiellt svensk”. 1947, åter i ekonomiska bekymmer, övervägde han en kort tid flyttning till Sverige.

Bunin hade bedrivit avancerad lobbying men därtill hade han haft turen att få en insiktsfull bedömare i Karlgren och en strålande översättare i Agrell. Idag kan det konstateras att hans prosa har bevarat sin lyskraft. Han är en levande klassiker, en Turgenev för 1900-talet, förvisso konstnärligt jämnare än Gorkij. Men mot detta står Gorkijs väldiga inflytande på arbetardikten i världen. Det är ett tungt, stående argument mot Akademien att den underlät att belöna Tolstoj (låt vara mot hans vilja) och Gorkij.

Dugin i Iran

Ali Eskandari Joo, författare och kulturanalytiker

Under februari 2016 inbjöds den ryske filosofen Aleksandr Dugin, känd förespråkare för eurasianismen i Ryssland, till Iran för att delta i 37-årsfirandet av den islamiska revolutionen. Han åtföljdes av sin gamle mentor Alexander Prochanov och den unge sociologen Leonid Savin, förmodligen Dugins blivande efterföljare. Medan Dugin står högt på USA:s sanktionslista och nekas visum, får alltså eurasiska förespråkare som han visum av Irans konsulat i Moskva trots att han manar till krig och instabilitet.

Besöket blev mycket uppmärksammat i Iran till skillnad från Sverige, där Dugin besökte de högerextrema "identitärerna" sommaren 2012.

Källa: mashreghnews.com/2016/02/05

Dugin fick framträda i TV och radio, på universitet, högskolor och institut, varvid han prisade den iranska revolutionen och förespråkade en strategisk, helig och stark, allians mellan den rättfärdiga iranska shiismen och den ryska eurasiska rörelsen mot USA och "amerikansk islam" som t.ex. saudiarabisk wahhabism, egyptisk salafism och det turkiska muslimska brödraskapet. Detta såg han som en kamp mellan gott och ont.

Dugin är utan tvekan den mest kända antiamerikanen i Iran. Nästan alla hans böcker är översatta till persiska och utges i tusentals exemplar i ett land där upplagorna sällan överstiger 500 exemplar. Två av Dugins mest kända verk "Den fjärde politiska teorin" och "Geopolitikens grunder" har flera gånger publicerats i 10000 exemplar.

Dugins besök var det tredje på fyra år. Vid det första besöket tilldelades Dugin en guldmedalj på Teherans universitet för sina geopolitiska teorier. Den ryska eurasiska rörelsen tycks ha fått kontakt med konservativa krafter i Iran strax efter att Ahmadinejad blev republikens president. Under år 2006 inbjöd presidentens närmaste man, Rahim Mashaie, Dugin till ett antisionistiskt seminarium i Teheran tillsammans med den amerikanske Ku Klux Klan-ledaren David Duke, och sedan dess har Dugin varit i ständig kontakt med ultraortodoxa krafter inom Ahmadinejads innersta cirkel. Dugin har personligen träffat Ahmadinejad vid ett par tillfällen i Moskva och Teheran.

Det finns alltså tecken på att Iran lockas in i den eurasiska fällan. Irans stats-TV, som spelar stor roll i politiken och i medborgarnas tankesätt; öser beröm över Dugin och betraktar honom som Rysslands största geni. Han kan uppfattas som

Kremls inofficiella talesman trots att han inte ens är med i den rådgivande medborgarkammaren (Obsjtjestvennaja palata).

Strax efter det att tiotusentals shia muslimer samlats på det stora Frihetstorget i Teheran för att be om Mahdins, den tolfte eller den dolde imamens, återkomst till jorden, åkallade den ortodoxe kristne Dugin Mahdi och manade till en helig allians mellan Ryssland och shia-Iran. I Dugins politiska teologi uppfattas termen ”eschaton” som den slutliga och avgörande kampen (Armageddon) mellan två gigantiska krafter- den atlantiska med USA i spetsen på fel sida av historien och Eurasien under Kremls ledning på rätt sida.

Dugin sade bland annat: ”Jag är oerhört glad att komma till era heliga land, /.../ ett land som krigar mot djävulen själv, ett land som bevarar traditionen och dess värderingar. Jag är ryss och jag är ortodox och liksom er iranier är jag en krigare. Jag har också kämpat hela mitt liv mot djävulen och modernism är för mig den absoluta ondskan”.

Efter en rad intervjuer och framträdanden i Teheran reste Dugin vidare till staden Qom, shiiternas heligaste stad, och träffade en hög uppsatt ayatollah, den 91 årige Noori Hamedani (nedan), som har miljoner shiaanhängare i Mellanöstern, USA och Europa.

Källa: <https://www.google.se/search?q=ayatollah+noori+hamedani>

I Qom deltog Dugin i ett seminarium på Islamiska akademien och träffade ännu en betydelsefull präst, Ayatollah Mir Bakeri som har yttersta ansvaret för hur alla läroböcker i Iran ska anpassas efter sharialagen. Också där talade Dugin om USA som anti-Krist. I april 2016 framträdde det iranska parlamentets talman, Ali Larijani, på ett möte med Eurasiska unionen i Moskva.

Men det finns ändå starka motkrafter. Imamen Hassan Rohani har efterträtt Ahmadinejad som president med ett mandat att bedriva en mer moderat utrikespolitik mot EU och USA. Valen till det iranska parlamentet och det religiösa Expertrådet i början av mars 2016 blev segrar för reformistiska krafter. Dugin har fått mothugg av en före detta parlamentariker, Asghar Zadeh, som i den reformvänliga tidningen Sharg skriver: ”Kremls försök att återbygga rysk stormaktsidentitet baserad på en geopolitisk euroasisk union med stöd i ultranationalism, antisemitism, ortodox kristendom, antiliberalism och anti-modernism är inte nödvändigtvis i Irans nationella intresse.”

Enligt min åsikt är personer som Aleksandr Dugin inte bara en fara för historien utan också för kulturen. Hans euroasiska ”fatalism” måste bekämpas i Iran och får inte heller ignoreras i Sverige.

Språkredigering av Ingmar Oldberg

Ryska glimtar från en resa på Nordkalotten. Från Haparanda till Kem och Kirkenes

Manne Wängborg, ambassadör

Den lilla staden **Haparanda** hade en blomstringsperiod under första världskriget. Tornedalen var det inringade Rysslands fönster mot Europa. Haparanda blev ett Eldorado för spioner, smugglare och prostituerade, centrum för utväxling av krigsfångar, invalider och konvalescenter, här förmedlades post och paket; tidningspojkar ropade ut tidningar från Petrograd, Berlin, Wien och London.

Här färdades prominenta resenärer – kungligheter, ryska adelsmän, brittiska lorder, franska baroner. En känd episod i den ryska revolutionens krönika är att Lenin på väg från sin exil i Schweiz i april 1917 åkte tåg genom hela Sverige, från söder till norr, för att korsa gränsen till Finland – som då var en del av det ryska imperiet – i Haparanda.

Minnestavla på järnvägsstationen i Haparanda med inskriften på ryska och finska: ”Genom denna gränsstation återvände Vladimir Iljitj Lenin från exilen till Ryssland den 15 april 1917”.

Lenin, som besökt Sverige ett par gånger tidigare, stannade på sin ryktbara genomresa till i Stockholm och passade på att köpa sig en kostym på PUB. På sina tidigare besök i Stockholm hade Lenin bland annat arbetat på Kungliga Biblioteket. På 1970- och 1980-talen brukade sovjetiska turister vilja se Lenins skrivbord på KB – och ibland lämna kvar små märken och andra souvenirer till revolutionärens ära. Ett av Lenins skrivbord har KB sedan donerat till Leninbiblioteket i Moskva.

Suomussalmi är det lilla gränssamhälle vid Finlands östgräns där Sovjetunionen den 30 november 1939 utan krigsförklaring anföll Finland. Vinterkriget tog sin början. I striderna vid Suomussalmi stupade många sovjetiska soldater, långt färre finska.

I Sovjetunionen var Vinterkriget tabu. I sovjetisk historieskrivning brukar andra världskriget kallas det stora fosterländska kriget, men där ingår inte finska vinterkriget.

Den sovjetiske och sedermera ryske diplomaten Jurij Derjabin, under en period även känd som pseudonymen Komissarov i den finländska tidskriften Suomen Kuvalehti, skriver i sina memoarer att när han kom till Helsingfors som Rysslands ambassadör 1992 fanns det i Finland 77 minnesmärken till finska soldater som stupat i andra världskriget, men talande nog inte ett enda till de sovjetiska, som stupade i vinterkriget.¹

¹ Jurij Derjabin: Легко ли быть послом? (Är det lätt att vara ambassadör?), Moskva: Ves mir, 2010.

Ambassadör Derjabin skriver att han är stolt att han lyckades medverka till det första minnesmärket tillägnat sovjetiska soldater som stupade i Vinterkriget. Det står just i Suomussalmi. Monumentet invigdes den 19 september 1994, på 50-årsdagen sedan vapenstilleståndet mellan Sovjet och Finland. Det finansierades nästan helt med frivilliga medel och sponsorpengar, praktiskt taget inget statligt ryskt bidrag. För att undgå onödigt byråkratiskt motstånd informerade ambassadören inte ens Moskva! Både Jeltsin och Ahtisaari skickade hälsningar.

Ambassadör Derjabin konstaterar vidare att Moskva-patriarken välsignade minnesmärket och avslutade sin bön för de stupade ryska soldaterna "av olika nationaliteter och trosuppfattningar, som fallit offer för en brottslig (OBS) politik. Förutsatt att Jurij Derjabins referat är korrekt – hade Moskva-patriarken även 2016 betecknat Sovjetunionens angrepp på Finland som "brottsligt"?

Minnesmärket vid Suomussalmi till stupade sovjetiska soldater med inskriften "Till fosterlandets söner. Det sörjande Ryssland. 1939-1940."

Utanför Suomussalmi finns även ett minnesmärke till okända soldater i natursten på ett öppet fält.

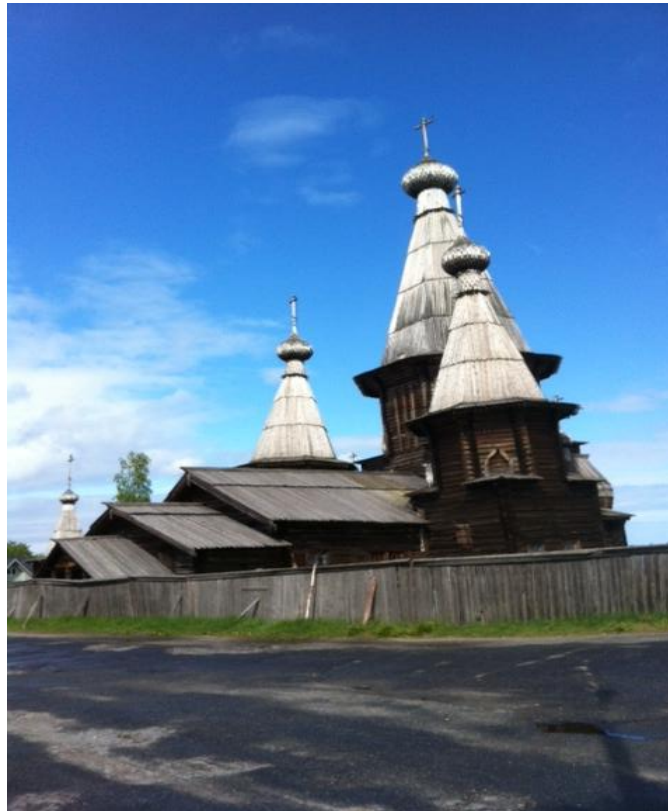
I nuvarande ryska Karelen, inte långt från finska gränsen, ligger den lilla staden **Kalevala**. Den hette tidigare Uhtua och är känd från fortsättningskriget. Något otippat hade dessförinnan Otto Ville Kuusinen, den finsk-sovjetiske kommunistpampen och Stalins vapendragare, döpt om staden till Kalevala. Det må förefalla inte helt stilenligt, men Otto Ville Kuusinen tyckte mycket om Kalevala. I staden finns ett litet Kalevala-museum och en staty av runosångaren Malinen, en av runosamlaren Elias Lönnrots källor.

Runosångaren Malinen i en skogslänta vid Kalevala.

Frågar man lokalbefolkningen om de identifierar sig som karelare eller ryssar svarar de med eftertryck karelare.

Den lilla staden **Kem** österut vid Vita havet har en vacker traditionell rysk träkyrka uppförd utan en enda spik, Kristi himmelfärdskyrkan, invigd 1714 och bara en halv meter lägre än den berömda kyrkan på ön Kizji i Onega-sjön. När svenskarna i slutet av 1500-talet plundrade och härjade på Kolahalvön lär de ha bränt ner en kyrka som stod på samma plats som dagens vackra 1700-talskyrka i Kem.

Träkyrkan från 1714 i Kem.

I Kem finns en liten hamn med båtförbindelse till **Solovki** eller Solovetskij-öarna med kloster från 1400-talet. Det tar omkring tre timmar att åka dit. Dessa öar som varit vallfartsort för rysk-ortodoxa förvandlades av Stalin till straffläger och ses som Gulag-systemets ursprung. Den sovjetiske författaren Maxim Gorkij gjorde ett kontroversiellt besök på öarna och skrev en överslätande propagandaessä om dem. Många har ställt sig frågan hur Gorkij kunde låna sig till något sådant.

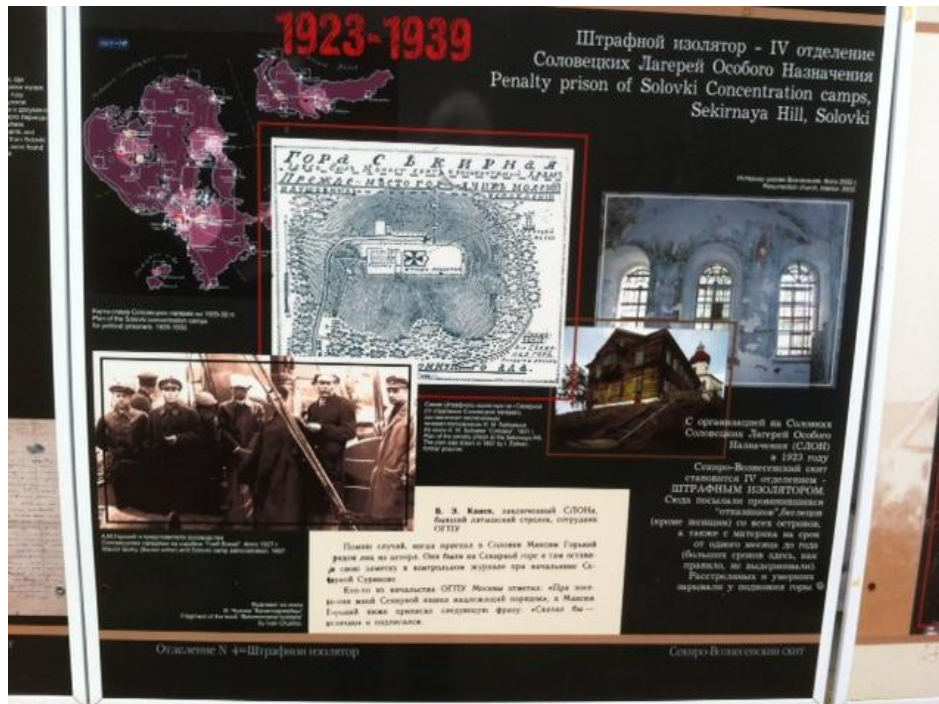

Bild 7: Väggaflisch med foto av Maxim Gorkij på besök på Solovetskij-öarna.

I sin omtalade bok "Gulag - De sovjetiska lägrens historia" (Norstedts 2004, Pan 2005) skriver Anne Applebaum om Solovki och förklarar att det inte var någon tillfällighet att Alexandr Solzjenitsyn valde metaforen arkipelag för att beskriva det sovjetiska strafflägersystemet.

"Solovki, det första sovjetiska läger som planerades och byggdes för att bli bestående, växte fram på en riktig arkipelag som spred sig från ö till ö och övertog de gamla kyrkorna och byggnaderna tillhöriga ett urgammalt klostersonsamhälle."

Anne Applebaum skildrar också den legendomspunne lägerfångnen Naftalij Aronovitj Frenkels osannolika levnadsbana från fånge till en av de mest inflytelserika, fruktade och hatade – men också beundrade – kommandanterna i Solovki-läget. Han utsågs sedan även till chef för anläggningen av Vitahavskanalen, det första jättestorprojektet för Stalintidens Gulag, en sensationellt hög befattning för en före detta straffångne.

Enligt Anne Applebaum fick Jagoda upp ögonen för Naftalij Frenkels administrativa talang, som eventuellt också nådde fram ända till självaste Stalin, som måhända tog honom under sitt beskydd: Naftalij Frenkel undgick "att arresteras, möjligen också en dödsdom, tack vare en intervention från högsta ort./.../ Det är ett märkligt faktum att Naftalij Frenkel lyckades undkomma bödelns kula trots att nästan alla hans forna kolleger avrättades." Överlevnadskonstnären Naftalij Frenkel dog efter allt detta helt osannolikt en naturlig död.

Murmansk var ett andningshål för det inringade Sovjetunionen under andra världskriget. Hit gick västmakternas konvojer med såväl krigsmateriel som oumbärlig civil utrustning och livsavgörande förnödenheter.

Det gigantiska minnesmärket Alesja blickar ut över Murmansks hamn och havet

Den ryska gränsen mot Nordnorge är moderniserad med nyuppsatt stängsel, delvis finansierat som ett flernationellt Nordkalottprojekt av Finland, Norge, Ryssland och Sverige med visst stöd från EU. I **Kirkenes** nära den norsk-ryska gränsen, står ett minnesmärke till de sovjetiska soldater, som befriade området 1945, med betydligt måttligare proportioner än det i Murmansk (nedan).

Kolahalvöns småbrutna terräng har förvisso sin diskreta charm, men **Nordnorges** obeskrivligt vackra, majestätiska natur, med dramatiska snöklädda berg och djupa fjordar, tar priset. Ja, vackrare än så blir det inte någonstans på jordklotet.

Nordkap, Europas nordligaste utsiktspunkt.

Östbulletinen, nr. 2, 2016, årgång 20

ISSN 1654-8698

Utgivare:

Sällskapet för studier av Ryssland, Central- och Östeuropa samt Centralasien

Tryckt i Stockholm 2016.

Redaktör och ansvarig utgivare: Ingmar Oldberg

Östbulletinen utkommer med fyra nummer per år och kan rekvireras i utskrift från:

ingmar.oldberg@gmail.com, tel. 073-0617592.

Postadress: Krukmakargatan 46, 11726 Stockholm

Ett kronologiskt och ett alfabetiskt register över alla tidigare nummer av Östbulletinen finns på

Sällskapets hemsida: <http://www.sallskapet.org>.